

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA

RADNA GRUPA
ANIMALNA PROIZVODNJA

**STRATEGIJA POLJOPRIVREDE I RURALNOG RAZVOJA FEDERACIJE BOSNE I
HERCEGOVINE ZA PERIOD 2021. - 2027.**

SITUACIONA I SWOT ANALIZA
Šira verzija dostavljenog radnog materijala
(izvorni materijal radne grupe)

Sastav radne grupe:

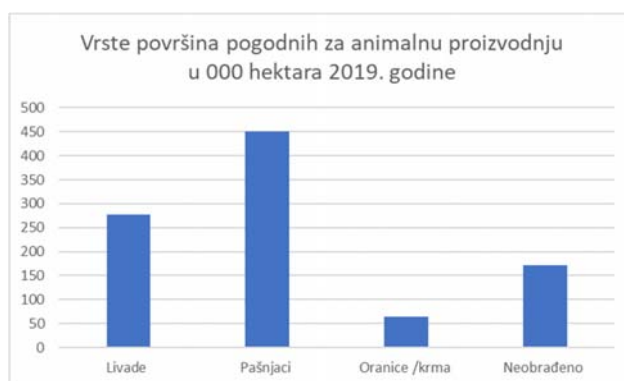
1. Admir Dokso, Glavni ekspert i vođa radne grupe, Poljoprivredno-prehrambeni fakultet Univerziteta u Sarajevu
2. Sabahudin Tahmaz, ekspert, Federalni poljoprivredni zavod Sarajevo
3. Robert Toljišić, ekspert
4. Amir Zenunović, ekspert, PZ Tuzla

Sadržaj

1. Animalna proizvodnja u Federaciji Bosne i Hercegovine.....	2
2. Ovčarstvo i kozarstvo.....	3
2.1 Ovčarska proizvodnja u Federaciji Bosne i Hercegovine	3
2.2 Proizvodi u ovčarskoj proizvodnji u FBiH.....	5
3. Kozarska proizvodnja u Federaciji BiH	7
4. Uslovi za razvoj ovčarske i kozarske proizvodnje u Federaciji BiH.....	9
5. Govedarstvo	10
5.1 Pregled stanja u govedarstvu F BiH	11
5.1.1 Brojno stanje i proizvodnja u sektoru govedarstva	11
5.2 Struktura i broj govedarskih imanja u F BiH	14
5.3 Preporuke za dalji razvoj govedarstva.....	15
6. Svinjogojstvo.....	16
7. Peradarstvo	22
8. Pčelarstvo	25
9. Konjogojstvo	28
10. SWOT analiza za sektor animalne proizvodnje u FBiH.....	30

1. Animalna proizvodnja u Federaciji Bosne i Hercegovine

Animalna proizvodnja je od velikog značaja u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji i pouzdan je pokazatelj razvoja poljoprivrede. Kada je u pitanju animalna proizvodnja, njena privredna važnost je višestruka te se očituje kroz proizvodnju biološki vrijednih namirnica za stanovništvo zatim kroz proizvodnju sirovina za prerađivačke industrije, prije svega mljekarsku, klaoničku, kožarsko tekstilnu, gdje se zapošljava znatan dio stanovništva. Također, animalni proizvodi, kao i žive životinje potencijalno su važni izvozni proizvodi. Pored svega navedenog posebno preživari su primarni potrošači energije koja je akumulirana u biljkama, te kao takvi prerađuju manje vrijedne ratarske proizvode, odnosno travu s pašnjaka te ih pretvaraju u visoko vrijedne proizvode. Pojedine grane animalne proizvodnje, naročito govedarstvo i ovčarstvo, a jednim dijelom i svinjogojstvo utiču na ostanak stanovnika u ruralnim oblastima. Razvijenost određenih grana stočarstva najčešće se iskazuje brojem rasplodnih životinja, brojem uvjetnih grla po hektaru oranice, godišnjom proizvodnjom mlijeka, mesa, jaja, vune i ostalih proizvoda ovog sektora. Federacija Bosne i Hercegovine ima povoljne uvjete za razvoj animalne proizvodnje kad se uzmu u obzir ukupne površine zemljišta i udjeli pašnjaka i livada čiji se potencijal ne iskorištava u dovoljnoj mjeri. Problemi sa kojima se susreće animalna proizvodnja u FBiH su višestruki a neki od njih su predstavljeni kroz usitnjenost posjeda, mali broj grla po gazdinstvu, nepostojanje reprodukcijских centara i organiziranog uzgoja bilo koje vrste domaćih životinja, te problemi sa organizacijom tržišta. Pored ovog navedenog tu su još i administrativni problemi koji često predstavljaju prepreku unapređenju proizvodnje i njeno orijentiranje ka izvozu.

Ilustracija 1 Vrste površina predviđenih za animalnu proizvodnju u 000 hektara za 2019. Godinu

Prema prezentiranim podacima u Ilustraciji 1 vidljivo je da postoji dovoljan broj pašnjačkih površina i livada koji je potreban za organizaciju intenzivnog uzgoja preživara, naročito ovaca i koza u planinskim područjima i goveda u nižim dijelovima. Imajući u vidu analizu podataka

vezanih za brojno stanje i organizaciju proizvodnje može se zaključiti da postoje veliki potencijali za intenzifikaciju ovčarske, kozarske i govedarske proizvodnje.

2. Ovčarstvo i kozarstvo

Ovčarska i kozarska proizvodnja u FBiH zasnovane su na ekstenzivnom načinu i korištenju prirodnih pašnjačkih resursa. Ovčarska i kozarska proizvodnja često su jedine moguće proizvodnje u teško dostupnim planinskim predjelima. Ovčarstvo i kozarstvo daju veliki doprinos biološkoj raznolikosti područjima u kojima se odvijaju.

2.1 Ovčarska proizvodnja u Federaciji Bosne i Hercegovine

U Federaciji BiH u 2020 godini uzgajalo se 508.291 ovca. Prema pasminskom sastavu dominira domaća pasmina pramenka sa svojim sojevima koji se razlikuju u fenotipskim i proizvodnim karakteristikama shodno uvjetima u kojima se uzgajaju. Pored domaće pasmine pramenka, u manjem postotku prisutni su i alohtone pasmine ovaca koje su uvezene u cilju poboljšanja i melioracije domaćih pasmina ovaca. Ovčarska proizvodnja u Federaciji BiH stagnira i prema obimu i prema kvalitetu proizvoda.

Ilustracija 2 Disperzija ovaca po kantonima u 2020 godini

Ilustracija 3 Kretanje broja ovaca u FBiH za period 2014 - 2020

Najveći broj ovaca nalazi se u tri kantona i to: Srednjobosanski kanton sa brojnim stanjem od 95.690, zatim slijedi Hercegovačko - neretvanski kanton sa 94.846 grla i Zeničko - dobojski kanton sa 68. 562 grla. Imajući u vidu geografsku konfiguraciju ovih kantona razumljivo je da je ovčarska proizvodnja u njima najzastupljenija. Ukupan broj ovaca u FBiH iznosi za 2020 godinu 508.291 grlo i pokazuje pad u odnosu na period 2014 – 2020, što je posebno uočljivo na primjeru Unsko – sanskog kantona gdje je broj ovaca za period 2014 – 2020 opao za skoro 20.000 grla.

Broj uzgojno valjanih grla bilježi pad u periodu 2014 – 2020 za 3,23% što doprinosi već prisutnom negativnom trendu kad je u pitanju ova stočarska proizvodnja.

Tabela 2-1 Udio u ukupnom broju ovaca u FBiH po kantonima

Kanton	Udio u ukupnom broju ovaca u FBiH 2014	Udio u ukupnom broju ovaca u FBiH 2020	Razlika
Bosansko - podrinjski kanton	3,20	3,30	0,09
Hercegovačko - neretvanski kanton	17,32	18,66	1,34
Kanton 10	10,55	11,17	0,62
Kanton Sarajevo	7,19	7,34	0,15
Posavski kanton	0,08	0,10	0,02
Srednjobosanski kanton	17,54	18,83	1,29
Tuzlanski kanton	10,77	11,44	0,66
Unsko sanski kanton	15,50	12,30	-3,20
Zapadnohercegovački kanton	3,12	3,38	0,26
Zeničko - dobojski kanton	14,72	13,49	-1,23

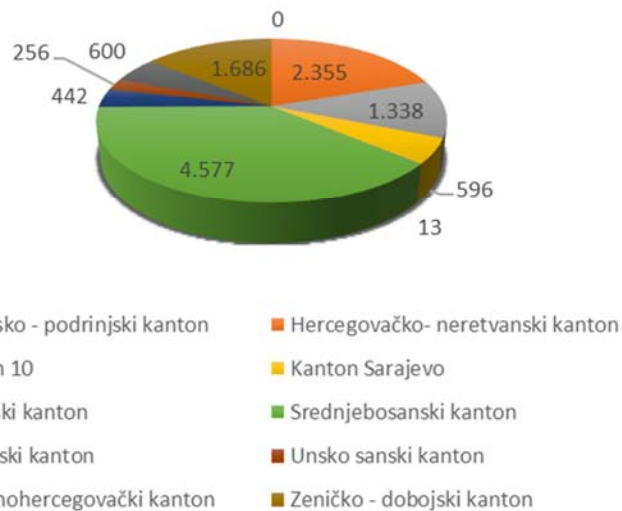
2.2 Proizvodi u ovčarskoj proizvodnji u FBiH

Osnovni razlozi uzgoja ovaca su proizvodnja mesa i mlijeka koje se u nekim područjima isključivo koristi za proizvodnju autohtonih sireva a u nekim područjima se koristi isključivo za odgoj podmlatka.

Proizvodnja ovčjeg mlijeka u FBiH ima vrijednosti od 11.863 000 litara u 2020. godini i ne pokazuje značajnije fluktuacije u periodu 2014 – 2020. Najveća proizvodnja ovčjeg mlijeka odvija se na području Srednjobosanskog kantona zbog proizvodnje poznatog autohtonog sira. Također iako po broju ovaca na drugom mjestu Hercegovačko – neretvanski kanton po proizvodnji ovčjeg mlijeka značajno zaostaje za Srednjobosanskim kantonom. Količina proizvedenog mlijeka u Srednjobosanskom kantonu za 2020. godinu bila je 4. 577 000 litara dok je u Hercegovačko – neretvanskom kantonu proizvedeno u istoj godini 2. 355 000 litara ovčjeg mlijeka.

Prosječna proizvodnja mlijeka po muznoj ovci u laktacijskom periodu iznosi, prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, 54 litra. Vidljive su određene razlike prosjeka proizvodnje po kantonima što se može pripisati različitim metodologijama prikupljanja podataka.

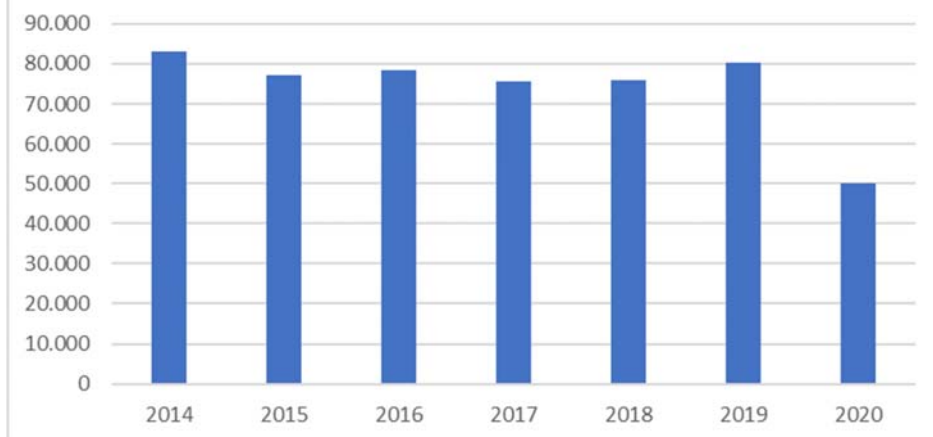
Proizvodnja ovčjeg mlijeka po kantonima za 2020 godinu u 000 litara

Ilustracija 4 Proizvodnja ovčjeg mlijeka po kantonima za 2020 godinu u 000 litara

Kada je u pitanju proizvodnja ovčjeg mesa u Federaciji BiH evidentan je blagi pad proizvodnje za period 2014 – 2019 dok je u 2020. godini taj pad bio znatno osjetniji u odnosu na prethodni period i proizvodnja je bila manja za 36% u odnosu na 2019 godinu.

Ovce - Broj zaklanih grla u klaonicama u periodu 2014 - 2020

Ilustracija 5 Broj zaklanih grla u klaonicama u periodu 2014 - 2020

Ilustracija 6 Netto težina ovčjeg mesa u tonama za period 2014 - 2020

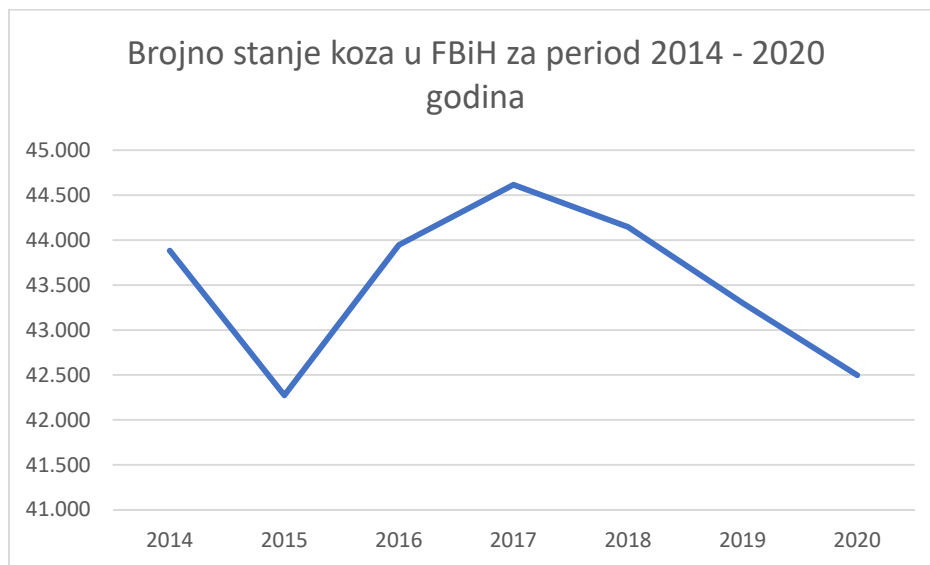
3. Kozarska proizvodnja u Federaciji BiH

U Federaciji BiH u 2020 godini uzgajalo se 42.497 koza. Prema pasminskom sastavu dominiraju različiti križanci a u manjem broju uzgajaju se u čistoj krvi alpska, sanska, burska i domaća koza. Ovčarska proizvodnja u Federaciji BiH stagnira i prema obimu i prema kvalitetu proizvoda. Brojno stanje koza u Federaciji BiH u periodu 2014 – 2020 bilježi pad, iako je u period 2009 – 2016 bio prisutan trend porasta.

Ilustracija 7 Brojno stanje koza po kantonima u 2020 godini

Ilustracija 8 Brojno stanje koza u FBiH za period 2014 - 2020

Najveći broj koza nalazi se u Hercegovačko – neretvanskom kantonu i to 26% od ukupne populacije koza u FBiH iako je u periodu 2014 – 2020 zabilježen pad broja koza od 1.532 grla. Hercegovačko – neretvanski kanton prednjači po broju koza zbog svoje je geografske konfiguracije, klimatskih uvjeta i tradicije uzgoja koza. Pored ovoga, zabilježen je osjetan pad broja koza u Zeničko – dobojskom kantonu u vrijednosti od 2.844 grla.

Broj uzgojno valjanih grla bilježi pad u periodu 2014 – 2020 za 3,23% što doprinosi već prisutnom negativnom trendu kad je u pitanju ova stočarska proizvodnja.

Ilustracija 9 Količina proizvedenog kozjeg mlijeka za period 2014 - 2020

Broj muženih koza u periodu 2014 – 2020 kretao se u rasponu 26.379 – 24.431 grlo sa prosječnom laktacijskom proizvodnjom od 197 litara. Prosječna proizvodnja mlijeka po grlu ne bilježi značajnije fluktuacije i po svojoj vrijednosti ne zadovoljava proizvodne standarde modernog kozarstva jer je znatno ispod optimalnog prinosa mlijeka po kozi koji je danas prisutan u savremenoj kozarskoj proizvodnji.

Zvanični podaci o proizvodnji kozjeg mesa u FBiH nisu dostupni.

4. Uslovi za razvoj ovčarske i kozarske proizvodnje u Federaciji BiH

Veliki dijelovi Federacije BiH su po svojoj geografskoj strukturi povoljni za razvoj ovčarske i kozarske proizvodnje. Ovčarska i kozarska proizvodnja trenutno bilježi pad i odvija se u izrazito ekstenzivnim uslovima. Ovakvo stanje ima više uzročnika kao što su depopulacija ruralnih područja, nedovoljna zainteresiranost društva i usmjeravanje sredstava za poboljšanje stanja u ovoj proizvodnji. Bitno je prepoznati da postoje potencijali za razvoj ovčarstva imajući u vidu prirodne resurse. Ovaj sektor je do sada u dobroj mjeri prepušten sam sebi tako da ne postoje ili su rijetka systemska rješenja koja bi vodila do njegovog punog razvoja.

Aktivnosti koje bi bilo potrebno poduzeti i koje bi trebale biti strateške su:

- Utvrđivanje preciznog brojnog stanja ovaca i koza prema kategorijama životinja
- Utvrđivanje pasminskog sastava životinja
- Organizacija funkcionalnih udruženja proizvođača sa jasno preciziranim ciljevima

- U sklopu udruženja proizvođača osnivanje selekcijskih i reproduktivnih centara s ciljem praćenja proizvodnje i poboljšanja proizvodnih karakteristika životinja
- Standardizacija proizvoda ovčarske i kozarske proizvodnje i osiguranje kontinuiranog kvaliteta koji će se pratiti u relevantnim institucijama
- Uvođenje većeg broja stručnjaka u organizaciju uzgoja i proizvodnje

5. Govedarstvo

Savremeno društveno-političko i ekonomsko okruženje se veoma brzo mijenja, sa nizom zahtjeva i uslova koji moraju biti ispunjeni ne samo za animalnu proizvodnju kao granu poljoprivrede, već i za govedarstvo koje kao okosnica razvoja stočarske proizvodnje predstavlja njen glavni pravac razvoja. U Federaciji Bosne i Hercegovine govedarska proizvodnja je jako zastupljena i značajna te kao takva ima za cilj organizovati takve proizvodne sisteme koji će osigurati dovoljne količine kravljeg mlijeka i goveđeg mesa ne samo za potrebe naše zemlje, nego i osigurati viškove za mogući izvoz.

Govedarska proizvodnja u FBiH od 2014. bilježi značajno negativnu tendenciju kako u porastu proizvodnje mlijeka i mesa, tako i u kontekstu broja imanja. Bilježimo pad ukupnog broja goveda za oko 20 000 grla u odnosu na 2014., tako da je ukupan broj goveda u 2020. godini iznosio 195 356 grla. Pad ukupnog broja grla rezultiran je uglavnom smanjenjem broja muznih krava i junica za oko 20 000 i čija ukupna populacija u 2020. iznosi 139 235 grla.

U cilju podizanja konkurentnosti govedarske proizvodnje na ovako otvorenom tržištu i zadovoljavanju potreba za mlijekom i mesom naše zemlje, nužno je u govedarstvu uspostaviti nove proizvodne sisteme koji će se veličinom proizvodne jedinice (farme), nivoom proizvodnje, te primjenom tehnoloških procesa moći nositi sa proizvodnim sistemima zemalja iz okruženja.

Pored navedenog, ima i drugih faktora koji bitno utiču na sadašnje stanje i trendove u govedarskoj proizvodnji, a to su: stanje u prerađivačkoj industriji mlijeka, u mesoprerađivačkoj industriji i njihovoj međusobnoj povezanosti, što se ogleda kroz kvalitet mlijeka i mliječnih proizvoda kao i kvalitet mesa i mesnih proizvoda. Posebno je naglašen problem cjenovnih odnosa u otkupu sirovina.

U Federaciji Bosne i Hercegovine govedarska proizvodnja je jako zastupljena i značajna te kao takva ima za cilj organizovati takve proizvodne sisteme koji će osigurati dovoljne količine kravljeg mlijeka i goveđeg mesa ne samo za potrebe naše zemlje, nego i osigurati viškove za mogući izvoz. Takva proizvodnja u sistemu održive govedarske proizvodnje treba pronaći ravnotežu između privrednih interesa, zaštite okoline i udovoljavanju socijalnim zahtjevima. Najvećim dijelom se oslanja na srednja i mala gazdinstva, a manjim dijelom na velike proizvodne jedinice. Sadašnje

stanje govedarske proizvodnje još uvijek nije na potrebnom nivou, a intencija je dostići zadovoljavajuće količine mesa i mlijeka.

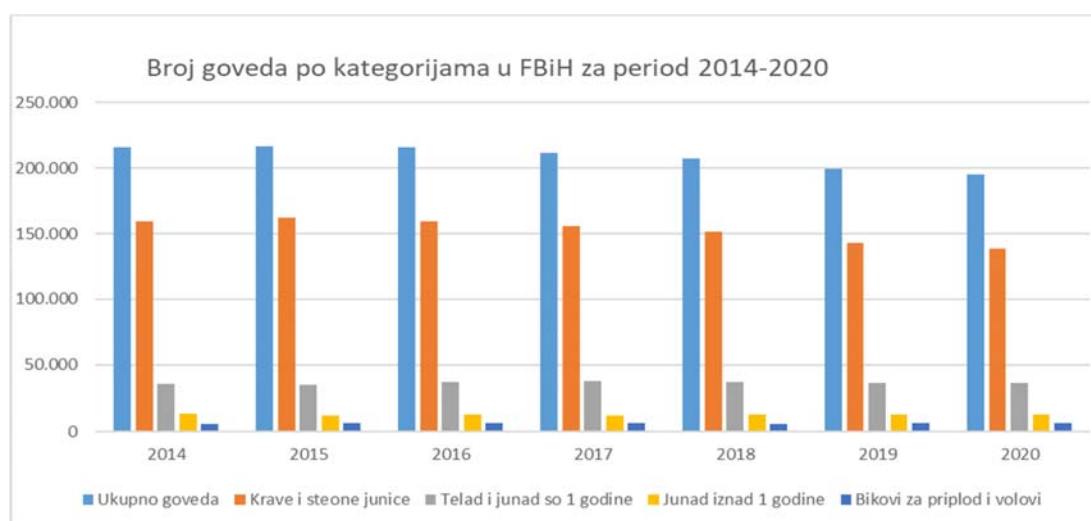
5.1 Pregled stanja u govedarstvu F BiH

5.1.1 Brojno stanje i proizvodnja u sektoru govedarstva

U narednim tabelama će biti prikazane brojke vezane za broj goveda po kategorijama, proizvodnja kravljeg mlijeka, broj i neto težina zaklanih goveda u klaonicama i kod obrtnika. Prosječna neto težina zaklane stoke, ostvarenu proizvodnju i vrijenost te proizvodnje za govedinu i teletinu te proizvodnja mlijeka i pavlake u F BiH za period 2014-2020.

Tabela 5-1 Broj goveda po kategorijama u FBiH za period 2014 - 2020

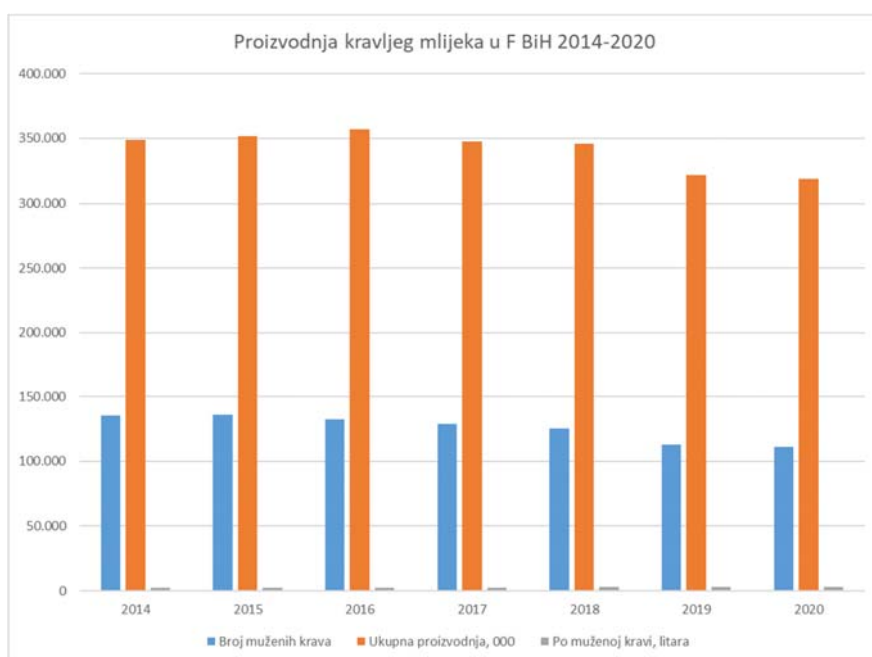
	Kategorija	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	Ukupno goveda	215.478	216.205	215.559	211.875	207.194	199.414	195.356
2	Krave i steone junice	159.810	162.549	159.786	155.726	151.384	143.405	139.235
3	Telad i junad do 1 godine	35.922	35.281	36.884	37.858	37.115	36.719	36.454
4	Junad iznad 1 godine	13.650	12.250	12.688	12.133	12.640	13.054	13.113
5	Bikovi za priplod i volovi	6.096	6.125	6.201	6.158	6.055	6.236	6.554

Ilustracija 10 Broj goveda po kategorijama u FBiH za period 2014 - 2020

Tabela 5-2 *Proizvodnja kravljeg mlijeka u Federaciji BiH za period 2014 – 2020*

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broj muženih krava	135.233	135.798	132.626	129.007	125.405	113.000	111.000
Ukupna proizvodnja, 000 l	348.549	351.540	357.138	347.466	345.979	321.627	318.525
Po muženoj kravi, litara	2.577	2.589	2.693	2.693	2.759	2.837	2.880

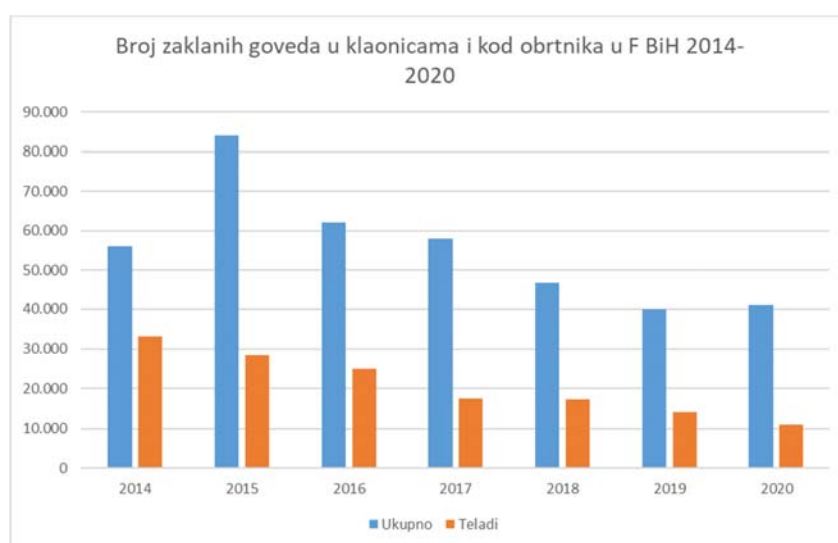

Ilustracija 11 *Proizvodnja kravljeg mlijeka u FBiH za period 2014 - 2020*

Podaci predstavljeni u tabeli 6-1. i tabeli 6-2. ukazuju na značajno smanjenje broja muznih krava i junica u periodu 2014. – 2020. što je uticalo na smanjenje ukupne proizvodnje mlijeka sa 348.549.000 l na 318.525.000 l. Primijetno je i povećanje prosječne proizvodnje mlijeka po kravi, što je rezultat smanjenja broja krava. Također, značajan pad ukupnog broja goveda je u najvećoj mjeri rezultiran smanjenjem broja muznih krava i steonih junica, što u budućnosti može uzrokovati značajne probleme u proizvodnji i uzgojno – selekcijskom radu.

Tabela 5-3 Broj zaklanih grla u klaonicama i kod obrtnika za period 2014 - 2020

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ukupno	56.022	83.896	62.000	58.092	46.635	40.000	41.000
Teladi	33.147	28.334	25.000	17.395	17.297	14.000	11.000

Ilustracija 12 Broj zaklanih goveda u klaonicama i kod obrtnika u FBiH 2014 - 2020

Tabela 5-4 Neto težina zaklanih goveda u klaonicama i kod obrtnika u FBiH 2014 - 2020

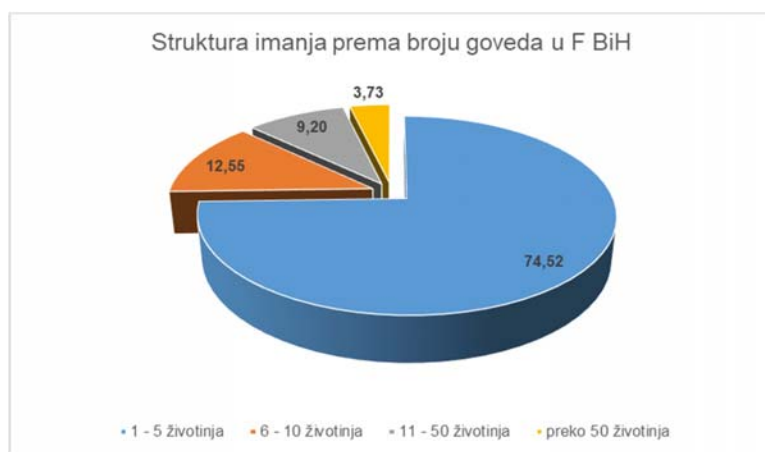
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ukupno	8.262	20.079	12.995	12.890	9.397	8.527	9.790
Teladi	1.995	1.801	1.566	1.208	1.274	1.006	770

Prosječna neto težina zaklanih goveda po grlu je u porastu od 2014. što je sasvim očekivano zbog činjenice da se broj zaklane teladi trostruko smanjio u odnosu na 2014. što značajno utiče na prosječnu neto težinu zaklanih goveda. Također, primijetan je i porast prosječne neto težine zaklane teladi kroz posmatrani period.

5.2 Struktura i broj govedarskih imanja u F BiH

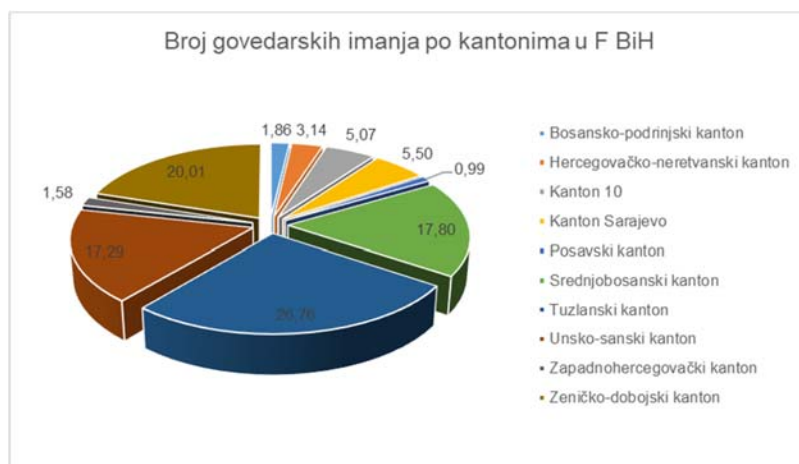
Tabela 5-5 Struktura imanja prema broju goveda u FBiH

	Veličina imanja	Broj imanja	%
1	1 - 5 životinja	63.723	74,52
2	6 - 10 životinja	10.735	12,55
3	11 - 50 životinja	7.868	9,20
4	preko 50 životinja	3.190	3,73
5	Ukupno	85.516	100,00

Ilustracija 13 Struktura imanja prema broju goveda u FBiH

Referišući se na podatke Agencije za označavanje životinja BiH, moguće je primijetiti da oko 3/4 ukupnog broja imanja čine imanja 1 – 5 goveda, što predstavlja poteškoću u razvoju govedarske proizvodnje.

Ilustracija 14 Broj govedarskih imanja po kantonima u FBiH

5.3 Preporuke za dalji razvoj govedarstva

Glavni strateški pravac u idućem razdoblju bi trebao biti transformacija malih i srednjih uzgajivača goveda u održive farme za proizvodnju mlijeka i mesa koje imaju preko 20 mliječnih, odnosno preko 50 tovnih grla, poboljšane produktivnosti i zadovoljenje propisanih standarda. Također, neophodno je unaprjeđenje ključnih tačaka u restrukturiranju govedarske proizvodnje: mliječnost, genetska kvaliteta krava i tovnih junica, higijenska ispravnost mlijeka, kvaliteta zaklanih goveda za meso i dobro upravljanje farmom.

U procesu unaprjeđenja govedarske proizvodnje, poljoprivredna gospodarstva s potencijalom za razvoj trebaju biti podržana u konsolidaciji, modernizaciji i mehanizaciji farmi kako bi se osigurala održiva proizvodna struktura.

FMPViŠ, Zavodi (Federalni zavod za poljoprivedu Sarajevo, Federalni agromediterranski zavod Mostar) resorna kantonalna ministarstva i kantonalni zavodi, veterinarske institucije, udruženja uzgajivača i proizvođača te naučne ustanove trebaju biti pokretači restrukturiranja i modernizacije govedarske proizvodnje kroz provedbu aktivnosti uključenih u operativne programe kao što su: uspostava uzgojno selekcijske službe na nivou Federacije BiH, kao i uspostava informacionog sistema za uzgojno-selekcijski rad. Također, ove institucije trebaju vršiti prijenos znanja, unapređenje genetskog potencijala, tržišnu promociju, kampanje itd.

Zbog potrebe daljnjeg unapređenja genetskog potencijala podsektora, potrebno je u što većoj mjeri staviti akcenat na izdvajanje sredstava za nabavku visokokvalitetnih junica, rasplodni materijal bikova mliječnih, kombiniranih i tovnih pasmina goveda. Ovu mjeru je potrebno provoditi kroz uzgojno-selekcijske programe za pojedine pasmine koji bi poboljšale proizvodne produktivnosti i jačanje horizontalne i vertikalne integracije u lanac vrijednosti.

Poticaji proizvođačima se trebaju adaptirati postizanju zacrtanih ciljeva, odnosno: ciljnoj kategoriji proizvođača, definirane veličine i grla koja su pod kontrolom proizvodnih svojstava u registru,

kvalitetno mlijeko i meso itd. Snažniju potporu bi trebali imati uzgajivači autohtonih pasmina (buša, bosansko-brdski konj, tornjak...) zbog očuvanja biodiverziteta i sprečavanje nestanka autohtonih pasmina.

Potpora za ulaganja također treba biti pružena akterima u industriji prerade sirovog mlijeka. Veće bi mljekare trebale ojačati tržišnu konkurentnost i nadomjestiti uvoz mliječnih proizvoda diverzificiranjem asortimana, dok bi se male trebale specijalizirati za grupe proizvoda, standardizirati proizvode i unaprijediti marketing. Podrška potrebnim investicijama, ali i postizanju vertikalne integracije (ugovornih odnosa) unutar cjelovite funkcionalne skupine proizvođača i kupaca mliječnih proizvoda, treba se ostvarivati kroz provedbu integracijskih projekata u lancu dodane vrijednosti.

6. Svinjogojstvo

Po vrijednosti proizvodnje svinjogojstvo je, s udjelom od svega 5-6%, na zadnjem mjestu među stočarskim proizvodnjama u FBiH. U posljednjih sedam godina ukupan broj svinja se kretao između 85.291 i 91.400 grla, pri čemu u prosjeku 12 % otpada na priplodna grla. Broj nerasta je mali (godišnji prosjek 1.000 grla). Svinjogojstvo FBiH karakterišu ciklične oscilacije bez izrazitog trenda.

Pasminski sastav je relativno skroman, a najčešće se radi o križancima pasmina landras i veliki jorkšir, dok su manje zastupljena priplodna grla pasmina durok i pietren.

Nedostatak uzgojnih i selekcijskih programa je prepreka planiranju proizvodnje i provedbi uzgojno selekcijskog rada u cilju proizvodnje kvalitetnog rasplodnog i tovnog materijala. Nema planskog provođenja križanja i hibridizacija, pa se postižu veoma skromni rezultati u pogledu broja odgojene prasadi po krmači i nivou prirasta.

Tabela 6-1 Brojno stanje svinja period 2014 - 2020

Godina	Ukupno svinja	Krmače i suprasne nazimice
2014.	88.081	9.046
2015.	89.219	9.226
2016.	85.291	9.221
2017.	91.400	9.550
2018.	86.427	8.726
2019.	81.157	8.094
2020.	81.628	7.762

Proizvodnja svinjskog mesa u FBiH u periodu 2014-2020 godina varira između 6.575 i 8.911 tona.

Broj zaklanih svinja na godišnjoj razini u istom razdoblju je ovisno o godini od 73.063 do 81.850 grla, dok se broj odojaka smanjio sa 17.000 na 10.000.

Zbog konfesionalne strukture stanovništva u FBiH, svinjetinu konzumira manji dio stanovništva. Najveći dio tržišne proizvodnje svinja se odvija u Posavskom kantonu .

Tabela 6-2 Brojno stanje tovljenika po kantonima u FBiH 2014 - 2020

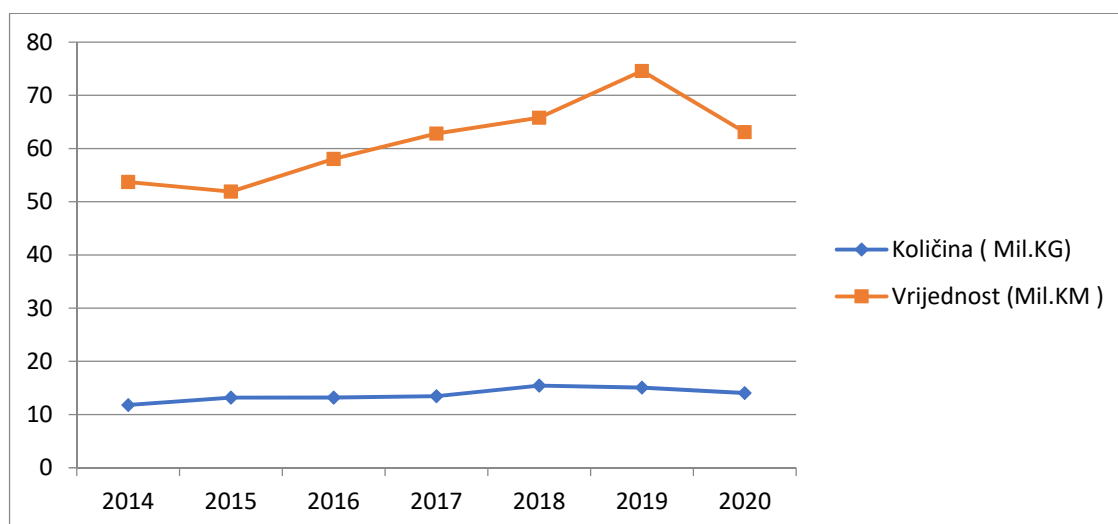
Kanton	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019	2020.
USK	3.126	2.880	2.749	2.681	2.470	2.121	2.380
PK	20.000	12.600	25.000	25.000	24.000	24.000	25.000
TK	4.448	5.957	6.196	5.719	6.387	5.870	5.920
ZDK	1.100	1.000	1.000	1.200	1.200	1.000	1.100
BPK	0	0	0	0	0	*	*
SBK	*	510	846	*	*	*	*
HNK	8.400	5.920	4.790	13.850	10.280	8.500	8.750
ZHK	12.500	14.200	14.977	15.456	15.620	15.780	15.150
SK	206	215	223	228	163	164	148
K10	11.991	12.122	8.762	7.645	6.120	5.746	6.120
Ukupno	61.771	55.404	64.543	71.779	66.240	63.181	64.568

Uzgoj svinja na bazi repromaterijala za tov odvija se i u ostalim kantonima sa lokalnom potražnjom, ali domaća proizvodnja zadovoljava tek oko ¼ potreba.

Proizvodnja svinjskog mesa u BiH je u cjelini usmjerena za domaće tržište, i to za potrošnju u svježem stanju i kratkotrajnim prerađevinama. Zbog provođenja obveznog cijepljenja protiv klasične kuge svinja onemogućen je izvoz živih utovljenih životinja.

Na oscilacije i trend pada razine proizvodnje svinjskog mesa u najvećoj mjeri je utjecao bescarinski uvoz svinjskog mesa iz Europske unije u značajno većim količinama posebno stupanjem na snagu SSP, i drugim dijelom rastom cijena stočne hrane, naročito soje i kukuruza.

Proizvodnja svinjskog mesa opada uslijed smanjenja tražnje na tržištu i pada otkupa žive stoke domaćih klanica i mesoprerađivača, a što je nadomještanano značajnim povećanjem uvoza mesa iz Europske unije. (ilustracija 1.)

Ilustracija 15 Vrijednost i količina uvoza svinjskog mesa 2014 - 2020 godine

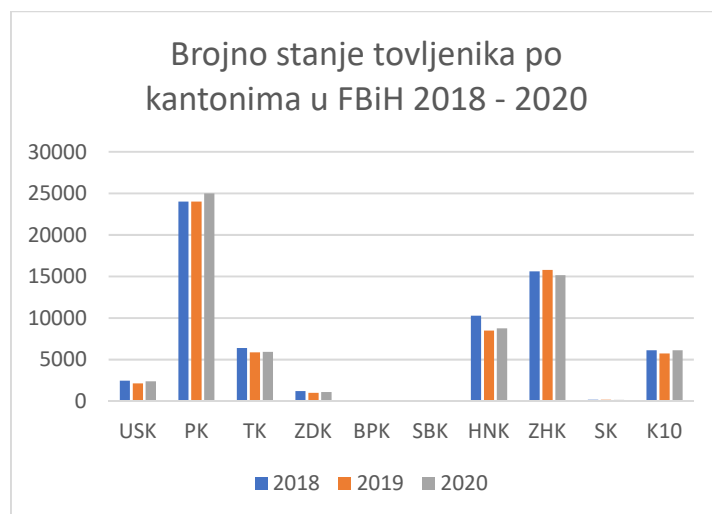
Ovo je kao rezultat imalo gašenje proizvodnje, ne samo na manjim porodičnim farmama, nego i specijaliziranih proizvođača, kako novoformiranih, tako i oni koji su nastavljali rad na osnovama nekadašnjih velikih poduzeća za proizvodnju žive stoke i mesa.

Proizvodnost sa svega oko 260 kg žive mjere po krmači ukazuje da se većinom radi o ekstenzivnoj proizvodnji i klanju mlađih kategorija životinja.

Sadašnja stanje svinjogojske proizvodnje u Federaciji BiH nije na zadovoljavajućem nivou i ne osigurava dovoljnu proizvodnju svinjskog mesa za domaće potrebe.

Tov svinja se zasniva na uvezenoj prasadi i to s ciljem podmirivanja domaćeg tržišta. U mesoprerađivačkoj industriji domaća sirovina je zastupljena u veoma malom procentu, jer je većina sirovine iz uvoza a razlozi su povoljnija cijena i mogućnost izbora kategorija kao i sam kvalitet uvoznog mesa .

Ovakav trend svinjogojske proizvodnje izražen je u cjelokupnom razdoblju 2014-2020.godina.

Ilustracija 16 Brojno stanje tovljenika po kantonima u FBiH 2018- 2020

Svinjogojska proizvodnja, a naročito proizvodnja svinjskog mesa i rasplodnih grla u Federaciji BiH se susreće sa brojnim problemima.

Imajući u vidu male proizvodne jedinice gdje je veliki broj orijentiran na proizvodnju za vlastite potrebe i nisku razinu proizvodnje po rasplodnom grlu te smanjen broj rasplodnih i tovnih grla, trenutna situacija u svinjogojstvu ne garantira dovoljan razvoj u predstojećem razdoblju i ne može osigurati konkurentnost svinjogojskog sektora na otvorenom tržištu.

Osim toga, nedostatak stočne hrane iz domaćih izvora, desetkovane nepovoljnim vremenskim uvjetima, te visoke cijene uvozne stočne hrane i komponenti za proizvodnju koncentrirane stočne hrane, poskupile su svinjogojsku proizvodnju a naročito tov.

U sektoru svinjogojstva dominira veći broj gazdinstava sa niskim intenzitetom proizvodnje 10 – 20 grla, koja bi trebala da povećaju proizvodnju i poboljšaju kvalitetu proizvoda. Primjetan je značajan pad i variranje u periodu od 2014 do 2020.godine, što u konačnici rezultira i manjom ukupnom proizvodnjom svinjskog mesa.(tabela 6-3)

Tabela 6-3 Proizvodnja svinjskog mesa u tonama period 2014 - 2020

Godina	Neto težina (t)
2014	2.429,62
2015	1.602,70
2016	1.598,17
2017	1.895,37
2018	1.781,52
2019	1.274,45
2020	1.491,43

Sektor svinjogojstva karakterizira ograničen broj velikih specijaliziranih tovnih farmi (preko 100 grla) i veliki broj relativno malih farmi (do 20 grla). Što znači da gazdinstva koja se bave proizvodnjom svinjskog mesa nisu usko specijalizirana za tu svrhu te imaju lošije smještajne uvjete za rasplodna i toвна grla a problem predstavljaju i loši uvjeti skladištenja hrane za stoku.

Razlozi za ovakvo stanje se mogu svesti na sljedeće faktore: potpuno liberalizirano tržište mesa u BiH, nedovoljna sistemska podrška sektoru, bescarinski uvoz, usitnjena imanja (malo obradive površine), mali broj rasplodnih i tovnih grla na gazdinstvu, neodgovarajući uvjeti držanja, loš pasminski sastav, nedostatak uzgojno-seleksijskog rada u sektoru, nedostupnost povoljnih kreditnih linija, slaba educiranost proizvođača svinjskog mesa te mala subvencija u vidu poticaja za tovljenike i rasplodna grla te drugi razlozi.

U područjima gdje se uzgajaju svinje uglavnom se praktikira samo završna faza proizvodnog ciklusa odnosno tov svinja.

Preporuke za unapređenje svinjogojske proizvodnje:

Uspjeh proizvodnje svinja ocjenjuje se prema broju proizvedenih tovljenima po plotkinji godišnje. S obzirom da je cilj svinjogojske proizvodnje prvenstveno proizvodnja mesa, tov svinja u značajnoj mjeri određuje ekonomičnost i uspješnost proizvodnje. Poželjno je i bitno osigurati visoke rezultate proizvodnje uz što niže moguće troškove.

Takve rezultate moguće je ostvariti uz dobro poznavanje svih faktora koji utječu na uspješnost proizvodnosti te osiguranje povoljnih uvjeta proizvodnje.

Neki od čimbenika o kojima ovisi tov svinja su: izbor genetskog potencijala, način držanja, sastav i kvaliteta sirovina u krmnim smjesama, zdravstveno stanje svinja, zoohigijenski uvjeti.

Uspješnost tova s ekonomskog stajališta ocjenjuje se kroz tovnu sposobnost koja se izražava kao prirast i utrošak hrane za kilogram prirasta. Da bi se tov smatrao uspješnim tovljenici bi trebali postići dnevni prirast od 700 do 750 g, uz utrošak 2,8 – 3,0 kg hrane kg prirasta.

Jedan od najznačajnijih čimbenika uspješnosti i ekonomičnosti svinjogojske proizvodnje uz toвна svojstva su klaonička svojstva.

Klaonička svojstva u znatnoj mjeri određuje genotip životinje, ali okolišni čimbenici određuju razinu do koje će se genetski potencijal očitati.

Postotni udjel mišićnog tkiva u polovicama kreće se od 45 do 60% i više; svinja ima visok randman (klaoničko iskorištenje), koji se ovisno o stupnju utovljenosti kreće od 76-84%.

Prilikom odabira „genetike“ za uzgoj odnosno proizvodnju prasadi i tov treba obratiti pozornost na slijedeće parametre:

- dnevni prirasti, konverzija, mesnatost, kakvoća mesa
- visoka plodnost, majčinska svojstva, robusnost, otpornost

Izbor genetike prilagoditi

- uvjetima proizvodnje, razini biosigurnosti (SPF status), intenzitetu proizvodnje, veličini farme, vrsti remonta (kupnja nazimica ili vlastita proizvodnja) i namjeni proizvodnje

Poboljšanja su moguća u svim segmentima uzgoja svinja. S obzirom na pokazatelje svinjogojske proizvodnje u Federaciji BiH, veliki je prostor za unapređenje u ovoj grani poljoprivrede. Potrebna je stalna edukacija uzgajivača svinja. Uz edukaciju proizvođača, ulaganja u svinjogojsku proizvodnju pod povoljnim uvjetima su neophodna za unapređenje ovog sektora.

Programi mjera ruralnog razvoja su prilika za postizanje viših standarda u svinjogojstvu.

Opća je konstatacija da bh. poljoprivreda nije konkurentna i da je neophodno poduzimati mjere za poboljšanje njezinog tržišnog položaja.

Jedan od provjerenih načina povećanja konkurentnosti su investicijska ulaganja u modernizaciju i ukрупnjavanje proizvodnih kapaciteta u svinjogojstvu i ostaloj poljoprivrednoj proizvodnji i preradi.

Zbog postojeće niske razine produktivnosti i konkurentnosti u svinjogojstvu i poljoprivrednoj i prehrambenoj industriji nužne su nove investicije u izgradnju i modernizaciju objekata, nabavku nove mehanizacije, uređenje

poljoprivrednog zemljišta. Za takvu vrstu investicije, potrebno je osigurati bespovratna sredstva (darovnice) u određenom procentu od ukupne investicije. Povećanje iznosa i diverzifikacija darovnica pozitivno će utjecati na motivaciju poljoprivrednih proizvođača te na širenje proizvodnje i dodatna ulaganja.

Poljoprivredna proizvodnja u FBiH još uvijek u značajnoj mjeri ima prirodni karakter, tj. visok stupanj proizvodnje (samo) za vlastite potrebe. Posljedica je to ograničenih proizvodnih kapaciteta velikog broja malih obiteljskih gospodarstava koja ne proizvode iznad vlastitih potreba, ali i odsustva mogućnosti

da se prodaju mali i sporadični viškovi poljoprivrednih proizvoda.

Stoga je zadatak da se promoviraju nove investicije kojima će se povećati proizvodni kapaciteti poljoprivrednih gospodarstava, modernizirati proizvodnja i prerada uvođenjem novih tehnologija, povećati kvaliteta i sigurnost poljoprivrednih proizvoda te podržati specijalizacija proizvodnje.

Ovakva politika bi imala za krajnji cilj izmjenu strukture proizvodnje ali i strukture nositelja poljoprivredne proizvodnje u pravcu proizvodnje visoko dohodovnih kultura i okрупnjavanja gospodarstava te podizanja njihove konkurentnosti kroz ekonomiju opsega i modernizaciju tehnologije.

Pored poljoprivrednih proizvođača, u fokusu ove politike je i prehrambena industrija koja je logičan i nužan nastavak vertikalnog lanca vrijednosti od proizvodnje do krajnje potrošnje poljoprivrednih proizvoda.

Podržati investicije u izgradnji novih i modernizaciju postojećih farmi i prerađivačkih kapaciteta s krajnjim ciljem supstitucije uvoza prehrambenih proizvoda i poljoprivrednih sirovina i stvaranja potencijala za konkurenciju na izvoznim tržištima.

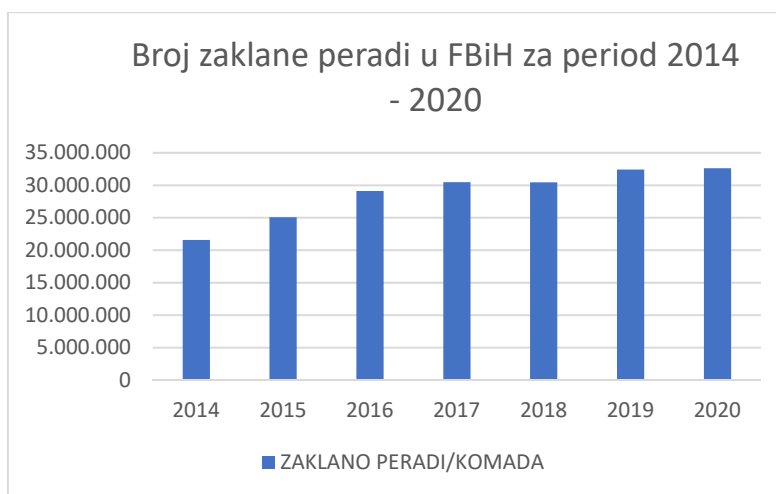
7. Peradarstvo

U ukupnom broju peradi vidljive su blage promjene za promatrani period 2014-2020

Tabela 7-1 Ukupan broj peradi u FBiH za period 2014 - 2020

Godina	Ukupan broj peradi u FBiH
2014	10.279.000
2015	9.818.000
2016	9.946.000
2017	10.944.000
2018	11.530.000
2019	11.070.000
2020	10.868.000

Broj zaklane peradi na klaonici pokazuje tendenciju rasta za cjelokupni promatrani period, a tome je zasigurno pridonio i razvoj i modernizacija kalničkih kapaciteta kao i povećanje ukupnog broja kao i kapaciteta objekata za tov peradi.

Ilustracija 17 Broj zaklane peradi u FBiH za period 2014 - 2020 godine

Neto težina očišćenih trupova također pokazuje tendenciju rasta (32.067 t u 2014 i 50.178 t za 2020) za cjelokupno promatrani period, a razlog tome svakako jesu optimalni ambijentalni uslovi u objektima kao i adekvatna ishrana.

Prosječna NETO težina zaklane peradi pokazuje blaga odstupanja u promatranom periodu i kreće se u rasponu od 1,49 – 1,51 kg.

Ilustracija 18 Prosjebna težina zaklane peradi u kg u FBiH za period 2014 – 2020

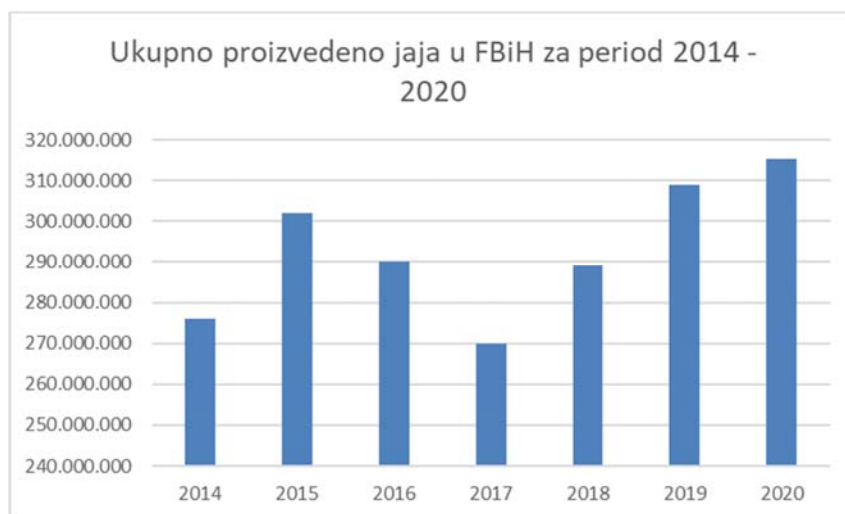
Ukupan broj koka nosilica imao je blagi porast u 2015. i 2016. godini, a zatim pad broja u 2017., 2018. i 2019. godine. Ponovni blagi rast ukupnog broja koka nosilica bilježimo u 2020. godini, ova variranja u ukupnom broju koka nosilica uslovljena su niskom prodajnom cijenom jaja uz istovremeno visoku proizvodne troškove. U cilju povećanja obima ove proizvodnje, a za što postoji opravdani razlozi ovu proizvodnju uvrstiti u sistem novčanih podrški u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji FBiH.

Tabela 7-2 Broj kokoši nosilica u FBiH

Godina	Broj kokoši nosilica u FBiH
2014	1.719.000
2015	1.888.000
2016	1.834.000
2017	1.722.000
2018	1.754.000
2019	1.778.000
2020	1.868.000

Ukupna proizvodnja jaja u FBiH za promatrani period pokazuje odstupanja. U cilju povećanja ukupne proizvodnje jaja trebalo bi poraditi na obezbjeđenju adekvatnih uslova ishrane i držanja kao i stvaranje povoljnije situacije na tržištu.

Ilustracija 19 ukupna proizvodnja jaja

Proizvodnja jaja po koki nosilici je u promatranom periodu također pokazivala blaga odstupanja u proizvodnosti i kretala su se od 157 jaja 2017. do 179 jaja po kokoši u 2020. godini.

Proizvodnost po koki je jako niska i daleko je ispod tehnoloških normativa koji bi se trebali kretati između 300 i 320 jaja po kokoši.

Najveći broj peradi akumuliran je na području TK-a i ZD kantona, na području TK-a u promatranom periodu bilježi se tendencija smanjenja broja peradi čemu je doprinijelo zatvaranje proizvođačkih i jednog prerađivačkog objekta, dok u ZD kantonu bilježimo konstantan porast broja zahvaljujući izgradnji prerađivačkih i proizvođačkih objekata.

Tabela 7-3 Ukupno peradi po kantonima 2014 - 2020

Kanton	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Unsko-sanski	348.000	456.000	450.000	442.000	578.000	449.000	424.000
Posavski	482.000	478.000	399.000	356.000	298.000	97.000	103.000
Tuzlanski	6.112.000	5.577.000	4.717.000	4.265.000	4.546.000	4.330.000	4.145.000
Zeničko-dobojski	1.615.000	1.422.000	1.153.000	3.770.000	4.038.000	4.122.000	4.137.000
Bosansko-podrinjski	17.000	17.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000
Srednjobosanski	275.000	229.000	249.000	284.000	213.000	224.000	215.000
Hercegovačko-neretvanski	161.000	160.000	162.000	154.000	381.000	162.000	175.000
Zapadno-hercegovački	104.000	123.000	125.000	128.000	127.000	129.000	149.000
Sarajevski	1.089.000	1.281.000	1.359.000	1.459.000	1.491.000	1.473.000	1.437.000
Kanton 10	77.000	75.000	74.000	67.000	65.000	65.000	65.000

Najveći broj koka nosilica zastupljen je na području Tuzlanskog i ZD kantona. Najveća proizvodnja jaja za bilježena je u Tuzlanskom gdje bilježimo odstupanja u promatranom periodu i ZD kantonu gdje imamo kontinuirano povećanje ukupnog broja proizvedenih jaja.

Proizvodnja jaja po koki je izuzetno niska u svim kantonima i pokazuje blaga odstupanje u promatranom periodu, i daleko je ispod tehnoloških normativa.

Peradarstvo FBiH od 2014. bilježi značajne pozitivne pomake kako u porastu proizvodnje mesa peradi, tako i kod proizvodnje konzumnih jaja. Najveći broj modernih peradarskih farmi se i dalje nalazi na području Zeničko-dobojskog i Tuzlanskog kantona. U posljednjih sedam godina bilježimo blagi porast ukupnog broja peradi za oko 600.000 komada, tako da je ukupan broj peradi u 2020. godini iznosio 10.868.000 komada, dok je u pogledu disperzije najveći broj peradi lociran je na području Tuzlanskog i Zeničko-dobojskog kantona. U pogledu ukupnog broja peradu na području Tuzlanskog kantona imali smo konstantan pad broja peradi koji iznosio približno 2.000.000 komada, tako da je ukupan broj peradi 2014. godine iznosio 6.112.000 komada, a 2020 svega 4.145.000 komada peradi. U istom period ukupan broj peradi u Zeničko-dobojskom kantonu bilježi konstantan rast od preko 3.000.000 komada, tako da je ukupan broj peradi 2014. godine iznosio 1.615.000 komada, a u 2020. godine taj broj je iznosio 4.137.000 komada peradi.

U pogledu proizvodnje mesa peradi u promatranom periodu bilježimo povećanje broja za oko 10.000.000 zaklane peradi i u 2020. je taj broj iznosio 32.618.000 peradi. U istom period povećana je i ukupna neto masa zaklane peradi za oko 18.000.000 t i u 2020 godini iznosila je 50.178.000 t, nasuprot ovog neto težina trupa zaklane peradi ostao je na istom nivou i iznosio je u 2020. godini 1,5 kg što je ispod vrijednosti u odnosu na zemlje EU i zemlja okruženja.

Ukupan broj kokoši nesilica se povećao sa 1.719.000 u 2014. godini na 1.868.000 u 2020. Uzgoj nesilica se, gotovo u cijelosti, odvija u kaveznom sistemu. Ukupna proizvodnja konzumnih jaja bilježi značajan rast za oko 36.000.0000 komada, tako je prosječna proizvodnja jaja 2014. godine iznosila 276.000.000, a 2020. godine 315.257.000 komada jaja, Ukupna proizvodnja jaja po koki nesilici je također zabilježila rast u promatranom period tako da je 2014. godine iznosila 160, a 2020. 179 jaja po nesilici, a što je još uvijek daleko ispod tehnoloških normative. Tov ćurki, pataka i gusaka se na prostoru FBiH javlja sporadično za potrebe domaćinstava.

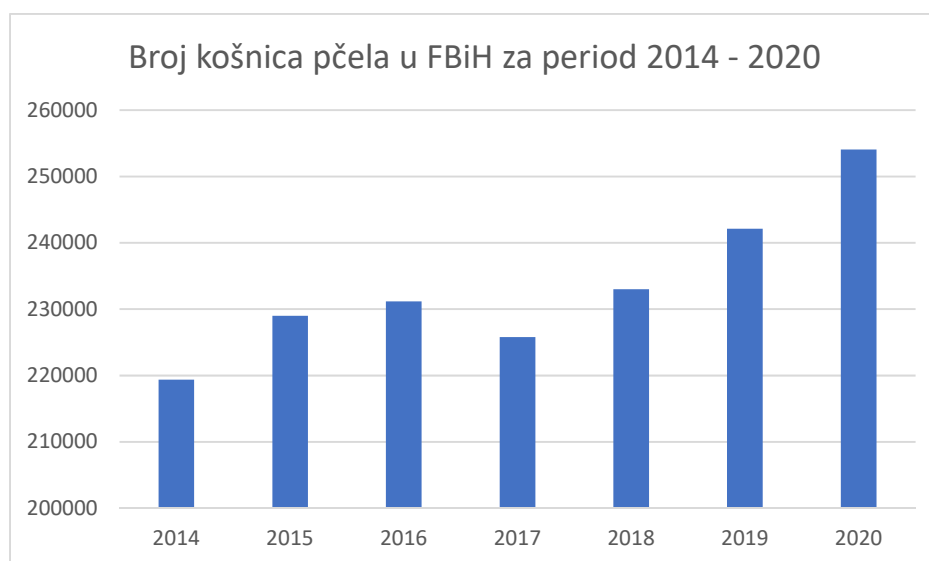
Razvoju peradarstva u FBiH, možemo u velikoj mjeri zahvaliti izgradnji savremenih peradarskih objekata velikog kapaciteta sa automatiziranim proizvodnim procesima uz vrlo malo učešće ljudskog rada, izgradnji savremenih klaoničnih i prerađivačkih objekata velikog kapaciteta kao i brzom obrtu kapitala.

8. Pčelarstvo

Pčelarstvo na području Federacije Bosne i Hercegovine je tradicionalna poljoprivredna grana koja je kroz vrijeme bila prisutna s višim ili nižim intezitetom proizvodnje. Pored značaja pčelasrta

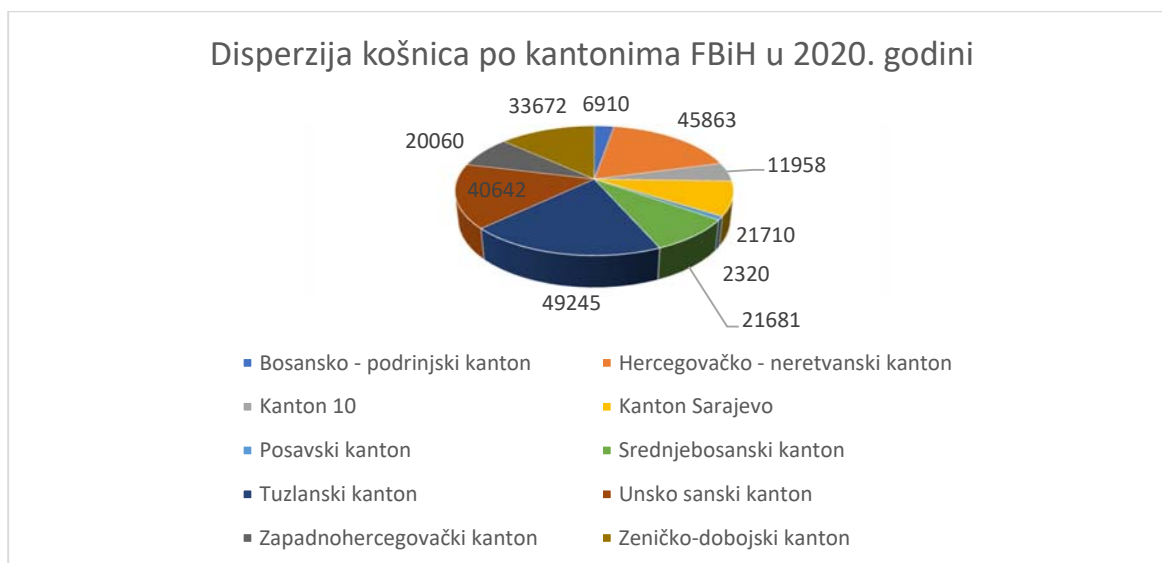
pri proizvodnji prije svega meda zatim i drugih pčelinjih proizvoda kao što su pelud, propolis, vosak te matična mliječ izrazita pozitivna strana pčelarstva je i oprašivanje različitog bilja. Smatra se da ukupna vrijednost oprašivanja biljaka od strane pčela stvara dodatnu vrijednost u biljnoj proizvodnji te da vrijednost pčela kao oprašivača bilja daleko značajnije i nadmašuje ukupnu dobit od same proizvodnje pčelinjih proizvoda. Teritorija FBiH za bavljenje pčelarstvom odnosno za uzgajanje pčela između ostalog posebno je pogodna zbog čistih i nezagađenih prirodnih površina koje su glavni preduslov za proizvodnju kvalitetnog i zdravstveno ispravnog meda kao i drugih proizvoda pčelarstva. Analizom pčelarske proizvodnje ustanovljeno je da u ukupnom pčelarstvu FBiH dominiraju pčelarski proizvođači s malim brojem društava, odnosno da je broj velikih proizvođača u ukupnoj proizvodnji mali i da bi se kao takav u budućnosti značajno trebao povećati. Najveći broj pčelara pčelarstvom se bavi ne kao osnovnim zanimanjem nego im pčelarstvo predstavlja dodatni izvor prihoda te su kao takvi u najvećem broju slučajeva van sistema te med kao i ostale proizvode plasiraju mimo zvaničnih puteva tržišta.

Na osnovu zvaničnih statističkih podataka može se zaključiti da broj pčelinjih društava u proteklom periodu od 2014. do 2020. godine ima uzlazni trend te je u 2020. godini na području teritorije FBiH registrovano 254061 košnica pčela što je za razliku od 2019. godine viša za 11962 košnica pčela.

Ilustracija 20. Broj košnica pčela u FBiH za period 2014. - 2020.

Najviše košnica je locirano u tri kantona FBiH, i to u : Unsko-sanskom, Tuzlanskom i Hercegovačko – neretvanskom kantonu sa 53,43% od ukupnog broja.

Ilustracija 21. Disperzija košnica po kantonima FBiH u 2020. godini

Kada je u pitanju proizvodnja meda po košnici zvanični podaci nam pokazuju da je prosječna proizvodnja po košnici za period 2014. do 2020. godine iznosila 8,1 kg dokl je proizvodnja meda u 2020. iznosila skromnih 5,79 kg meda po jednoj košnici.

U usporedbi sa proizvodnjom meda u susjednim državama gdje je proizvodnja po košnici u Crnoj Gori se kretala 10 – 15 kg kod stacionarnog, odnosno 15 – 25 kg kod selećeg pčelarstva. Dok se za R Hrvatsku navodi da je proizvodnja meda po košnici bila procjenjena na 20 kg. Iz navedenog se da zaključiti da mogućnosti za povećanje proizvodnje ima i da treba ići u njihovo iznalaženje. Jedan od uzroka nisle proizvodnej po košnici može se vjerovatno naći u u metodici prikupljanja proizvodnih podataka za statističku obradu. Najveća proizvodnja meda je ostvorena u Tuzlanskom, Unsko-sanskom i Hercegovačko-neretvanskom kantonu, te ona iznosi oko 55% od ukupno proizvedenoog meda na području FBiH u 2020. godini.

U konačnici treba naglasiti da pčelarsrvo FBiH je karakterizirano velikom raznolikošću subjekata koji se bave njime, kako po dobi tako i po obrazovanju i veličini gazdinstva, zatim raznolikošću pčelinjih proizvoda sa dominacijom pčelinjeg meda kao i različitim načinima djelovanja na tržištu. Proizvodi se plasiraju različito od proizvođaća do proizvođaća kako na mjestu samog gazdinstva tako i na tržnicama kao i u relativno malobrojnim specijalizovanim radnjama za ovu vrstu proizvoda.

Iz svega navedenog nameće se zaključak da prostora za povećanje obima pčelarske proizvodnje kako u kvantitativnom tako i u kvalitativnom pogledu u FBiH itekako ima te da je potrebno donjeti odgovarajuće mjere kako bi se potencijal pčelarstva što više iskoristi i sammim time doprinjeo kako ekonomskom osnaživanju pčelara tako i kroz povećanje broja pčela indirektno poboljšao stepen oprašivanja biljnih kultura. Ciljevi u pčelarstvu u narednom periodu trebali bi se reflektovati povećanje broja pčelinjih zajednica i prinosa što bi u konačnici trebalo se ogledati većim obimom proizvodnje meda u odnosu na prethodni period. Također uporedo se treba pripremiti na što bočji

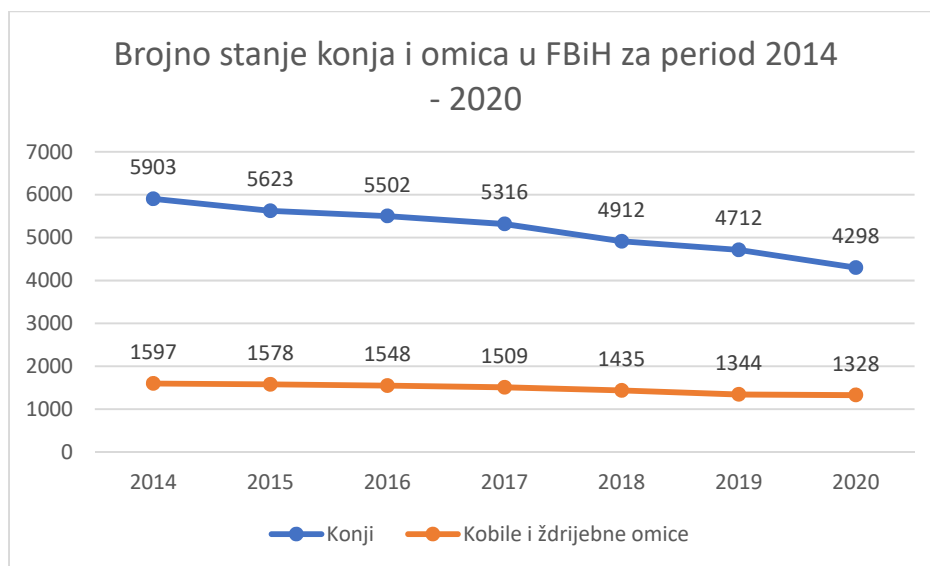
odgovor i suočavanje sa povećanim rizicima klimatskih promjena koje imaju sve više pojavnosti u danjašnje doba i kao što je poznato imaju snažan uticaj na pčelarstvo.

S tim u vezi a u cilju poboljšanja sektora pčelarstva u budućem periodu bilo bi potrebno donjeti i sprovesti određene mjere koje se u najkraćem mogu implementirati kroz:

- Razvijanje svijesti o važnosti pčelarskih udruženja
- Tehničku i stručnu pomoć pčelarima i njihovim udruženjima
- Rad na prevenciji i suzbijanju štetnika lesti i štetnika pčela.
- Povećanje broja košnica po gazdinstvu te organizovaniji pristup selećem pčelarenju
- Pomoć pčelarima pri plasiranju svoje proizvode tržište i povećaju njihovu vrijednost
- Učešće stručnih tijela i njihova pomoć pri primijenu najnovijih naučnih dostignuća i značajnijoj primjeni novih tehnologija u oblasti pčelarstva
- Jačanje veze između nauke i prakse
- Tačno evidentiranje broj pčelinjih zajednica, kao i proizvodnosti istik kkaao i svih drugih značajnih promjena u pčelinjaku
- Praćenje tržišta i sl.

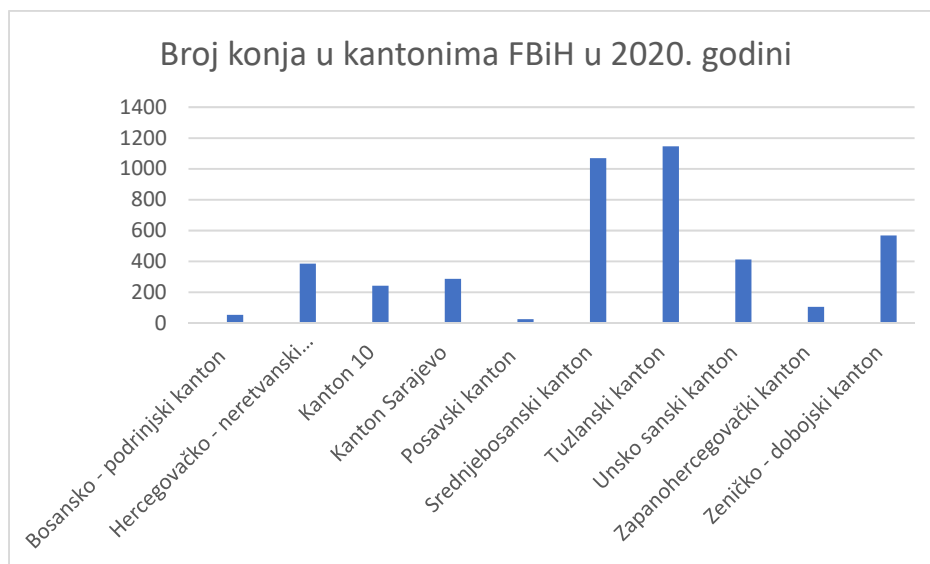
9. Konjogojstvo

Na osnovu prećenja sektora konjogojstva a na bazi podataka iz FZS uočava se daje trend brojnog stanja kada je u pitanju ukupna populacija konja na području FBiH u opadanju. U periodu od 2014. do 2020. godine brojo konjaje smanjen za 1605 grla odnosno za 27,18%. Po stručnim projekcijama taj trend smanjenja uslijed depopulacije ruralnih područja biti će nastavljen ukoliko se ne donesu odgovarajuće mjere. Na osnovu podatka iznesenog u Telenom izvještaju za FBiH u 2020. godini vidljivo je da je mjera poticaja autohtone pasmine konja u FBiH, bosansko-brdskog konja, rezultirala tima da je u odnosu na 2019. godinu grla porastao.

Ilustracija 22. Brojno stanje konja i ždrebni omica u FBiH za period 2014. - 2020.

Broj plotkinja za navedeni period također pokazuje trend smanjenja, ali u odnosu na ukupan broj konja ovo smanjenje nije toliko izraženo. U 2020. godini zabilježeno je 1328 kobila i ždrebni kobila, što u poređenju s sličnim površinama u susjednim državama kao i entitetu RS je značajno manji broj.

Ilustracija 23. Broj konja u kantonima FBiH u 2020. Godini

Za unaprijeđenije sektora konjogojstva, po uzoru na razvijene konjogojске sektore u Evropi, bilo bi potrebno prije svega napraviti registar grla razvrstan po pasmina kao i upotrebnoj vrijednosti. Zatim, promovirati konjički sport, te naposljetku kao najvažnije afirmirati, posebno zaštititi te poduprijeti uzgoj uzgojno-vrijednih bosansko-brdskih konja koja su naše kulturološko i tradicijsko naslijeđe. Uspostaviti mjere koje dovesti populaciju navedene pasmine na razinu gdje neće biti ugrožen njen opstanak i značajnije preuzeti institucionalnu brigu o njoj.

10. SWOT analiza za sektor animalne proizvodnje u FBiH

SNAGA	SLABOST
<ul style="list-style-type: none"> – Zemljišni resursi – Tradicija bavljenja stočarstvom – Klimatski uvjeti – Lokalne pasmine – Stvaranje dodane vrijednosti na farmama – Lojalni konzumenti – Krmna baza za uzgoj preživara – Kvalitet proizvoda animalnog porijekla – Ruralni razvoj – Zaštita kulturnog tradicijskog naslijeđa 	<ul style="list-style-type: none"> – Usitnjenost posjeda – Starosna struktura farmera – Tržište dezorganizirano i nerazvijeno (naročito kada su u pitanju proizvodi ovčarske i kozarske proizvodnje) – Loša educiranost farmera (posebno fizička lica i ala gazdinstva) – Oslanjanje na uvoz koncentratnih krmiva – Mala ulaganja u stočarsku proizvodnju – Nedostatak organiziranog otkupa od malih farmera – Manjak skladišnih prostora za osjetljive animalne proizvode – Nedovoljan angažman na zaštiti autohtonih pasmina
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJA
<ul style="list-style-type: none"> – Povećavanje tržišta – Povezivanje i zajednički nastup na tržištu – Proizvodnja tradicionalnih proizvoda animalnog porijekla – Mogućnost razvoja ekološke i organske proizvodnje – Brendiranje poljoprivrednih proizvoda – Pristup EU fondovima – Seleksijski rad i stvaranje lokalnih sojeva i linija – Povećanje proizvodnje stočne hrane – Bolja iskoristivost poljoprivrednog zemljišta – Uvođenje modernih tehnologija 	<ul style="list-style-type: none"> – Loša i neuređena politika poticaja – Administrativni problemi – Ekstremni klimatski utjecaji – Depopulacija, posebno ruralnih regija – Nelojalna konkurencija – Degradacija poljoprivrednog zemljišta – Bolesti domaćih životinja i zoonoze